

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Oikeudenmukaisuuden ja kuntien tasapuolisen kohtelun lisääminen on sinällään kannatettava tavoite. Sote-siirtolaskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien valtionosuusrahoitukseen jatkossa. Tarkistuksen tarve ei johdu siitä, että kunnat olisivat tehneet virheitä. Kuten VM korostaa, ”tarve kuntakohtaisille tarkistuksille on havaittu, vaikka kunnat ovat tehneet kirjaukset kirjanpidollisesti oikein”.

Kuntien yhdenvertainen kohtelu varmistuu vain, jos kaikki laskelmia vääristävät vaikutukset poistetaan siirtolaskelmista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että VM käy kaikkien kuntien tilinpäätökset läpi laskelmia vääristävien erien osalta kummankin siirtolaskelmavuoden, vuoden 2021 ja 2022, osalta.

Sosiaali- ja terveystoimen siirtolaskelmissa on pysyvä ja pitkäaikainen vaikutus kuntien keskeiseen tulonmuodostukseen valtionosuuksien kautta. Tästä näkökulmasta on välttämätöntä varmistaa kuntien oikeudenmukainen ja yhdenvertainen kohtelu huolellisella ja laajalla valmistelulla.

Perhon kunta pitää erityisen tärkeänä, että siirtolaskelmien tarkastamisen kanssa samanaikaisesti tehdään tarkastelu oikeudenmukaisesta kohtelusta siirtolaskelmissa kaikkien niiden kuntien ja maakuntien osalta, jotka ovat tehneet alueellisen sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen jo ennen hyvinvointialueiden aloittamista.

Keski-Pohjanmaalla on toteutettu sosiaali- ja terveydenhuollon alueellinen integraatio vuoden 2017 alussa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden kuntayhtymä syntyi alueelle tilanteessa, missä alueen rahoituspohja suhteessa tarvetekijöihin on todettu riittämättömäksi. Uudistus oli tarpeen palveluiden turvaamisen ja kehittämisen näkökulmasta (Perustuslaki 19§). Uudistukseen myös

kannustettiin kuntia ja alueita jo tuolloin. Alueilla, missä alueellinen sote-uudistus on toteutettu ennen 1.1.2023, erilaiset muutostaloudet on maksettu alueen kuntien rahoituksella, kun uusilla alueilla rahoituksesta vastaa valtio (kaikki kunnat valtionosuusleikkausten kautta yhteisesti.)

Asetuksen kirjaus ei poista edelläkävijäkunnille sote-palkkojen harmonisoinnista aiheutuvaa pysyvää valtionosuutta alentavaa vaikutusta. Pelkästään aiempiin vuosiin kohdistuvien harmonisointikustannusten eliminointi siirtolaskelmista ei ole kuntien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta riittävä ratkaisu.

Onkin kohtuutonta, että laajemman rahoitusvastuun kantamisen lisäksi, etupainotteisesti sotetoimintojaan kehittäneitä ja alueellista yhteistyötä vapaaehtoisesti lisänneitä kuntia rangaistaan suuremmalla valtionosuusleikkauksella. Mikäli palkkaharmonisoinnin kustannuksia ei poisteta tulevien vuosien valtionosuuslaskennassa, on merkittävä osa sen negatiivista kuntatalousvaikutuksista laskentamekanismien takia kunnille pysyviä. Tämä vääristää laskentaa ja aiheuttaa merkittävää epätasa-arvoa kuntien välillä.

Lisäksi edelläkävijäkunnat ovat ottaneet vastuulleen ennen kuntainyhtymän perustamista olleen toiminnan vastuuta. Nämä eläkevastuut sekä muut vastaavat vastuut raportoidaan osana kunnan sotekustannuksia, vaikka ne eivät siirtyneet hyvinvointialueiden vastuiksi vaan jäivät kunnille. Edelläkävijäkuntien oikeudenmukaisen kohtelun on toteuduttava muutoksessa.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**
- 3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä**
- 4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen**
- 5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen**
- 6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot**

Kaikki mainitut erät on perusteltua huomioida ja oikaista niin, että vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätösluvut ilmentävät mahdollisimman tarkasti kyseisille vuosille kohdistuvia sote- ja pela-

kustannuksia. Mutta ne eivät vastaa yksinään kuntien rahoituksen oikeudenmukaisuuden turvaamiseen. Nyt tehdyn rahoitusuudistuksen lähtökohtana vain kahden vuoden ajanjakson tarkastelu määrittelemään yhden keskimääräisen vuoden sote-menoja ja muita menoja sekä verotuloja on lähtökohtaisesti liian lyhyt.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

On syytä avata palkkaharmonisaatio. Palkkaharmonisaatio kokonaisuudessaan tekee eroa siirtyvien vuositason kustannusten lähtötasoon. Alueilla, jossa palkkoja on jo harmonisoitu laaja-alaisissa kuntayhtymissä, kunnista siirtyy enemmän kustannuksia kuin alueilla, jossa harmonisointia ei ole tehty. On huomioitava, että esimerkiksi Perhon kunta on osallistunut Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen palkkaharmonisointiin jo vuonna 2018.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnyks mielestänne oikea?

Asetuksen muutosesityksessä on ehdotettu, että kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Oikaisun kynnyks vaikuttaa tarpeettoman suurelta, koska on merkittävä riski, että epätasa-arvo kuntien kesken lisääntyy. Lisäksi raja-arvo ei huomioi kunnan rahoitusrakennetta tai kunnan kokoa tai profiilia riittävästi.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Sote-uudistuksen tasausmekanismeilla on euromääräisesti iso ja pysyvä vaikutus kuntien valtionosuuteen. Esitetyllä tavalla toteutettuna menettelyyn kuitenkin sisältyy merkittäviä riskejä ja ongelmia. Perhon kunta korostaa Kuntaliiton näkemystä, jonka mukaan valtion on erityisen tärkeää suhtautua tarkistuslaskentaan sen euromääräisen ja maantieteellisen laajuuden edellyttämällä vakavuudella.

Kuntien välinen aito tasapuolisuus toteutuu vain, jos tarkistuslaskenta tehdään systemaattisesti samoin periaattein kaikkien kuntien tilinpäätösten ja tilinpäätöserien osalta. Perhon kunnan näkemyksen mukaan on erityisen tärkeää, että VM käy läpi kaikkien kuntien tilinpäätökset läpi kummankin siirtolaskelmavuoden osalta. Vertailussa tulee huomioida molemmat vuodet 2021 ja 2022, ja aikataulu asian valmisteluun on kireä.

6. Muita huomioita.

Nyt tehtävällä muutoksella on yksittäiseen kuntaan suurempi euromääräinen vaikutus kuin millään muulla yksittäisellä laki- tai asetusmuutoksella, joka on tehty sote-uudistuksen lakien hyväksymisen 6/2021 jälkeen. Asetusmuutos tehdään keskellä hallitusten vaihdostilannetta, valtiovarainministeriön asetuksenantovaltuutuksella. Ehdotuksessa esitetyt toimenpiteet onnistuessaankin saattavat poistaa vain joitain epäkohtia. Perhon kunnan näkemyksen mukaan

muutokseen tulee varata riittävästi aikaa ja se tulisi kytkeä laajaan valtiosuusjärjestelmän uudistukseen.

Tarkistuslaskelmista tulee säätää yksiselitteisesti, koska vaikutus kuntien talouteen on valtiosuuden kautta pysyvä. Kuntien tasapuolisuus ja sote-siirtolaskelman oikeudenmukaisuus toteutuu vain, jos poikkeukselliset vaikutukset puhdistetaan laskelmasta kaikkien kuntien ja kaikkien poikkeuksellisten erien osalta.

Kuntien palvelutehtävät keskittyvät hyvinvointialueuudistuksen jälkeen sivistystoimen, elinvoiman ja rakennetun ympäristön tehtäviin. Perhon kunta katsoo, että kuntien rahoitusjärjestelmä onkin pakko kokonaisuudessaan uudistaa mahdollisimman pian vastaamaan uuden kunnan tehtäviä ilman, että sote-historia siihen vaikuttaa.

Lisäksi on huomioitava julkisen sektorin kustannusten nousu palkkaratkaisujen ja inflaation vaikutuksen vuoksi. Näiden vaikutus vaikuttaa sekä kuntien, että hyvinvointialueiden kustannuksia lisäävästi. Myös tämä on huomioitava siirtokustannusten muutoksessa.

Kultalahti Terhi

Perhon kunta - Perhon kunnanhallitus 22.5.2023 §149